

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-02-27

Diarienummer 1109/22

Handläggare

Stina Hansson

Telefon: 031-368 02 99

E-post: stina.hansson@stadshuset.goteborg.se

Göteborgs Stads jämlikhetsrapport 2023

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

Göteborgs Stads jämlikhetsrapport 2023, Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, antecknas.

Sammanfattning

Jämlikhetsrapporten som presenteras i ärendet är en del av uppföljningen av Göteborgs Stads program för en jämlik stad som antogs av kommunfullmäktige 2018-01-18 § 10. Programmet pekar ut viktiga målområden som aktörer i Göteborg ska samlas kring för att tillsammans bidra till att minska skillnaderna i livsvillkor i staden. Programmet omfattar alla nämnder och styrelser för perioden 2018-2026. Under programmets giltighetstid ska uppföljning ske vid två tillfällen. En första deluppföljning av programmet rapporterades i kommunfullmäktige 2022-04-28 § 14. Deluppföljningen beskrev dels kortfattat utvecklingen och nuläget av jämlikheten, dels hur Göteborgs Stads verksamheter har tagit sig an programmet för en jämlik stad. Jämlikhetsrapporten som presenteras i detta ärende följer upp statistiska indikatorer över göteborgarnas livsvillkor och hälsa.

Syftet med Jämlikhetsrapporten 2023 har varit att fortsätta bygga på tidigare rapporter (2014 och 2017) och visa hur jämlikheten och hälsan i Göteborg har utvecklats över tid. Dessutom är syftet att utifrån den tillgängliga statistiken titta närmare på förklaringar till skillnader som framkommer och till de förändringar av skillnader, eller brist på förändringar, som har skett över tid. Stadsledningskontoret bedömer uppdraget som fullgjort.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Den ojämlikhet som beskrivs i rapporten har ekonomiska konsekvenser för såväl individer som staden som helhet. För samhället innebär ojämlikheten att allas resurser inte tas till vara för social och ekonomisk utveckling. En konkret ekonomisk konsekvens för kommunen är att det påverkar framtida kompetensförsörjning. Upplevda skillnader och erfarenhet av ojämlik tillgång till resurser och inkludering i samhället bidrar också till polarisering och motsättningar mellan grupper och försvårar därmed den sociala sammanhållningen. Det har i sin tur ytterligare effekter på det sociala och ekonomiska välmåendet eftersom det påverkar samhällets problemlösningsförmåga. Att göra insatser, såväl som att inte göra insatser som påverkar de ekonomiska och sociala skillnader som rapporten beskriver, kommer att få ekonomiska konsekvenser på såväl kort som lång sikt.

Eftersom rapportens syfte begränsas till att beskriva göteborgarnas livsvillkor innehåller den inga förslag till åtgärder som kan innebära kostnader för Göteborgs Stad.

Bedömning ur ekologisk dimension

Ojämligheten har en ekologisk dimension i betydelsen att det finns skillnader i hur olika livsvillkor har olika typer av effekter på klimat och miljö. Framför allt har tillgången till ekonomiska resurser och möjligheten till konsumtion och aktiviteter en miljöpåverkan, liksom möjligheten för människor att göra miljömedvetna val. Det är också konstaterat att exempelvis klimatförändringar påverkar olika grupper på olika sätt beroende på socioekonomiska villkor och underliggande hälsa. Det innebär att insatser för ekologisk hållbarhet behöver utgå ifrån en jämlikhetsanalys, som även inkluderar en analys av hur olika jämlikhetsskapande åtgärder har ekologiska effekter. Åtgärder för att påverka de ekonomiska och sociala villkor som beskrivs i rapporten kommer att ha en ekologisk dimension både när det gäller möjliga förändringar i stadens infrastruktur och i hur människors livschanser och beteenden påverkas. Likaså kommer miljöåtgärder ha effekter på jämlikheten i livsvillkor. Dessa aspekter har inte hanterats inom ramen för rapporten.

Bedömning ur social dimension

Jämlikhet i hälsa ses som ett mått på ett samhälles sociala hållbarhet. Kommissionen för jämlik hälsa definierar ojämlikhet i hälsa som systematiska skillnader i hälsa mellan samhällsgrupper med olika social position. Jämlikhetsrapporten beskriver sociala och ekonomiska livsvillkor som påverkar göteborgarnas livsmöjligheter på olika sätt. Primärt fokuseras olika socioekonomiska grupper baserat på utbildning och inkomst, samt geografiska skillnader som ett resultat av segregationen i staden. En ojämlikhetsanalys som fokuserar på systematiska skillnader baserade på social position behöver även inkludera ojämlikhet utifrån vissa egenskaper och tillhörigheter som värderas olika i samhället och som därmed påverkar människors tillgång till resurser och handlingsutrymme.

Som konstateras i rapporten finns det brister i tillgång till data som förhindrar jämförelser i livsvillkor och hälsa mellan grupper i staden utifrån social position, inklusive de sju diskrimineringsgrunderna. Det pågår en nationell diskussion om behovet av och möjligheten till jämlikhetsdata i Sverige. Till viss del har rapporten försökt belysa skillnader utifrån social position med hjälp av andra typer av material, såsom angivits i Göteborgs Stads program för en jämlik stad.

Grunden för jämlika livsvillkor och handlingsutrymme är jämlika uppväxtvillkor. Omsorg och nära relationer, utbildning, skolmiljö, föräldrars arbete och inkomst, boende, livsmiljö och delaktighet i samhället utgör samtliga del av barns livsvillkor. Barns livsvillkor hanteras därför genomgående i de olika sakområdena i rapporten. Insatser för att åtgärda ojämlikheten som redovisas i rapporten, eller val att inte göra insatser, kommer att ha sociala effekter såväl för individen som för Göteborgssamhället i stort. Rapporten utgör en beskrivning av livsvillkor och ger inga rekommendationer som får sociala effekter.

Bilaga

Jämlikhetsrapporten 2023 - Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg

Ärendet

Jämlikhetsrapporten som presenteras i ärendet är en del av uppföljningen av Göteborgs Stads program för en jämlik stad som antogs av kommunfullmäktige 2018-01-18 § 10. Syftet har varit att fortsätta bygga på tidigare rapporter (2014 och 2017) och visa hur jämlikheten och hälsan i Göteborg har utvecklats över tid.

Beskrivning av ärendet

2018-01-18 § 10 antog kommunfullmäktige Göteborgs Stads program för en jämlik stad. Programmet pekar ut viktiga målområden som Göteborgs Stad ska samlas kring för att tillsammans bidra till att minska skillnaderna i livsvillkor i staden. Programmet omfattar alla nämnder och styrelser för perioden 2018 - 2026. Under programmets giltighetstid ska uppföljning ske vid två tillfällen. En första deluppföljning av programmet rapporterades i kommunfullmäktige 2022-04-28 § 14. Deluppföljningen beskrev dels kortfattat utvecklingen och nuläget av jämlikheten, dels hur Göteborgs Stads verksamheter har tagit sig an programmet för en jämlik stad. Jämlikhetsrapporten som nu presenteras följer upp statistiska indikatorer över göteborgarnas livsvillkor och hälsa.

Syftet med Jämlikhetsrapporten 2023 har varit att fortsätta bygga på tidigare rapporter och visa hur jämlikheten och hälsan i Göteborg har utvecklats över tid. Dessutom är syftet att utifrån den tillgängliga statistiken titta närmare på förklaringar till skillnader som framkommer och till de förändringar av skillnader, eller brist på förändringar, som skett över tid.

Det jämlikhetsarbete som inleddes i Göteborg 2013 utgick från kunskapen att ohälsa i befolkningen grundar sig i ojämlika livsvillkor och att jämlikhet i hälsa ses som ett mått på ett samhälles sociala hållbarhet. Två rapporter - Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg 2014 och Jämlikhetsrapporten 2017, Skillnader i livsvillkor och hälsa - har visat på den ojämlika fördelningen av hälsa och livsvillkor mellan olika grupper och områden i staden. Jämlikhetsrapporten 2014 utgjorde ett kunskapsunderlag och fastslog en baslinje att studera utvecklingen utifrån. 2017 års rapport gav en introduktion till och orientering i skillnader i livsvillkor och hälsa och dess konsekvenser samt visade ett nuläge för Göteborg.

Den första rapporten 2014 konstaterade att kunskap om skillnader i staden redan finns. På samma sätt är den statistik som presenteras i stor utsträckning tillgänglig på andra håll. Värdet med Jämlikhetsrapporten är sammanställningen av statistik inom olika områden till en större bild.

Det pågår ett omfattande arbete i Göteborgs Stad inom ramen för Göteborgs Stads program för en jämlik stad, inom ramen för arbetet med de folkhälsopolitiska målen, samt som en del av förvaltningarnas grunduppdrag, som tillsammans syftar till att åtgärda eller kompensera för den ojämlikhet i livsvillkor som tidigare jämlikhetsrapporter konstaterat. Rapporten beskriver inte detta arbete.

Även om Jämlikhetsrapporten 2023 beskriver livsvillkoren och utveckling över tid innebär det inte att de insatser som görs kan bedömas utifrån den utveckling som beskrivs. Detta beror på att det inte går att avgöra att en enskild insats är det som påverkat utvecklingen. Det beror även på att det inte varit en del av uppdraget att utvärdera effekterna av enskilda insatser. Det som går att konstatera är att de insatser som har gjorts under rådande omständigheter inte har varit tillräckliga för att öka jämlikheten i staden.

Samtidigt går det inte att säga hur situationen hade sett ut utan de insatser som har gjorts. Exempelvis kan inte effekterna av valambassadörerna som arbetat för förvaltningen för demokrati och medborgarservice bedömas utifrån det faktum att valresultatet sjönk 2022 jämfört med tidigare år. Det är fullt möjligt att valresultatet hade varit sämre utan valambassadörernas närvaro, samtidigt som vi kan konstatera att det som insats inte åtgärdar problemet med skillnader i valdeltagande.

Angränsande uppdrag

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026, samt att anpassa program och planer inom området mänskliga rättigheter till en likvärdig struktur samt återkomma med förslag på nästa steg gällande långsiktig styrning av området. Arbete med dessa uppdrag pågår för närvarande på stadsledningskontoret och kommer att återrapporteras till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige under året.

Sammanfattning av jämlikhetsrapporten

Sammanfattningsvis visar rapporten att de hälsoskillnader som framkom i Jämlikhetsrapporten 2014: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, i huvudsak kvarstår drygt åtta år senare. Sedan 2014 har skillnaden i kvinnors medellivslängd mellan olika områden i staden ökat från 7,5 år till 9 år. För män har skillnaden istället minskat från 9,1 år till 8,7 år. Bland kvinnor fortsätter medellivslängden att öka för de som har eftergymnasial utbildning medan den har minskat något för kvinnor med gymnasial och förgymnasial utbildning. För män ökade skillnaderna baserade på utbildningsnivå fram till 2015 men har sedan stabiliserats.

Inom utbildning visar rapporten att betydelsen förstärks av föräldrars utbildningsnivå och födelseort samt de socioekonomiska förutsättningarna i området där skolan är placerad, för elevers kunskapsresultat, behörighet till gymnasiet och genomströmning på gymnasiet. Mönstret syns genom hela utbildningskedjan. Betydelsen för skolresultaten av att vara född utomlands beror i mycket stor utsträckning på om eleven kommit till Sverige före skolstart eller senare.

Arbetsmarknadsutvecklingen i Göteborg har varit positiv men vissa grupper står fortsatt utanför. Unga utan slutbetyg från grundskola och gymnasium, utrikes födda, personer över 55 år och personer med funktionsnedsättningar har högre risk för långvarig arbetslöshet. Dessa grupper förväntas också drabbas hårdast av den nuvarande ekonomiska nedgången. De disponibla inkomsterna ökar över tid, men de med högst inkomster drar ifrån på grund av ökade kapitalvinster samtidigt som olika socialförsäkringsförmåner halkar efter och låglönejobben ökar.

Hemlösheten ökar igen efter att ha sjunkit under ett antal år. En förklaring är att de barnfamiljer som kommunanvisades 2016 - 2017 har börjat flytta ut ur sina genomgångslägenheter utan att ha en fast bostad att flytta till. Trångboddheten är fortsatt utbredd i vissa områden och drabbar i första hand de med låga inkomster och personer med utländsk bakgrund. Trots ökad byggtakt ökar inte tillgången på bostäder med överkomlig kostnad för de grupper som idag är trångbodda eller står utanför bostadsmarknaden. En stor andel av göteborgarna har inte råd med de nyproducerade lägenheterna. Nyproduktionen av bostäder har inte heller lett till ökad socioekonomisk blandning i områden, snarare har segregationen ökat något sedan 2018. Närhetsanalyser

har gjorts för att se på tillgången till vissa nyckeltjänster. Analyserna visar inte systematiska skillnader i tillgång till dessa tjänster men andra faktorer med betydelse för tillgången lyfts och behöver analyseras lokalt.

Skillnader i tillit till andra och tillit i bostadsområden är stabila och samvarierar med upplevelser av trygghet. Positioner av utsatthet och sårbarhet påverkar tilliten negativt. Valdeltagandet i Göteborg sjönk 2022 och minskningen var störst i de områden där det redan var lågt. I Angered, Östra Göteborg och Norra Hisingen var valdeltagandet lägre än 2010, 2014 och 2018.

Det är av vikt att notera att statistiken i rapporten inte fångar in förändringar i ekonomin under 2022. Den konjunkturedgång som nu råder med hög inflation i form av stigande energi- och bränslepriser, stigande räntor såväl som stigande hyror och kraftigt ökande matpriser samt försämringar på arbetsmarknaden, kommer att få stora effekter på jämlikheten i livsvillkor och hälsa på kort och lång sikt.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontorets bedömning är att det saknas data för att göra vissa jämlikhetsanalyser. För att göra träffsäkra åtgärder finns behov av att följa upp utifrån diskrimineringsgrunder. Som konstateras i rapporten anses dessa uppgifter vara av känslig natur och ska hanteras med försiktighet. Initiativ har tagits på stadsledningskontoret för se över hur kommunen ska följa upp frågor utifrån mänskliga rättigheter systematiskt genom användning av kvalitativt material.

Rapporten fångar inte in förändringar i ekonomin under 2022. Den konjunkturedgång som nu råder med hög inflation i form av stigande energi- och bränslepriser, stigande räntor såväl som stigande hyror och kraftigt ökande matpriser samt försämringar på arbetsmarknaden kommer få stora effekter på jämlikheten i livsvillkor och hälsa på kort och lång sikt.

Stadsledningskontoret bedömer uppdraget att ta fram en jämlikhetsrapport enligt Göteborgs Stads program för en jämlik Stad 2020-2026 som fullgjort.

Magnús Sigfússon

Eva Hessman

Direktör Samhälle och omvärld

Stadsdirektör